

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-38>

REMOVING THE CHILD FROM PERSONS WHO ARE NOT THE CHILD'S PARENTS

ВІДБРАННЯ ДИТИНИ У ОСІБ, ЯКІ НЕ Є БАТЬКАМИ ДИТИНИ

Parkhomenko P. I.

*P.h.D, Judge of the Supreme Court
Kyiv, Ukraine*

Пархоменко П. І.

*кандидат юридичних наук,
суддя Верховного Суду
м. Київ, Україна*

На сьогоднішній день однією із розповсюджених і не простих категорій справ у сфері сімейних відносин являються справи про відібрання дитини. Особливо, це стосується випадків, коли ставиться питання про відібрання дитини, яка протягом тривалого часу не проживала з батьками на їх користь. Зокрема, ми можемо побачити спори, в яких один із батьків ставить питання про відібрання дитини від діда (баби), тітки (дядька), інших осіб з якими проживала дитина.

Висловимо позицію про те, що вирішення спору про відібрання дитини в судовому порядку не є виключно приватною категорією, а також пов'язано із позитивним обов'язком держави по забезпеченню якнайкращих інтересів дитини, що охоплюється і публічно-правовим регулюванням.

Відмітимо, що відповідно до положень статті 163 Сімейного кодексу України [1] батьки мають переважне право перед іншими особами на те, щоб малолітня дитина проживала з ними.

Батьки мають право вимагати відібрання малолітньої дитини від будь-якої особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду.

Суд може відмовити у відібранні малолітньої дитини і переданні її батькам або одному з них, якщо буде встановлено, що це суперечить її інтересам (частина статті 163 Сімейного кодексу України).

Таким чином національний Закон закріплює переважне право батьків на проживання разом з малолітньою дитиною, при цьому Закон допускає випадки, що батькам може бути відмовлено в цьому, якщо це буде суперечити інтересам дитини.

З іншої сторони описувана проблема може охоплюватись гарантіями статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2], яка закріплює право на повагу до сімейного життя.

Наприклад взаємовідносини між дідом/бабою і їх онуками, особливо, які спільно проживають тривалий час можуть підпадати під дію гарантій статті 8 Конвенції (див. пункт 51 рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Бронда проти Італії» [3]).

Далі слід зазначити, що розкрити зміст категорії «якнайкращих інтересів дитини» можна через підхід, який використовує Європейського Суду з прав людини. Зокрема, Страсбурзький суд в своїй прецедентній практиці виробив дві умови, які необхідно враховувати при визначенні основних інтересів дитини у кожному конкретному випадку: по-перше, у якнайкращих інтересах дитини буде збереження її зв'язків із сім'єю, крім випадків, коли сім'я виявляється особливо непридатною або явно неблагополучною; по-друге, у якнайкращих інтересах дитини буде забезпечення її розвитку у безпечному, спокійному та стійкому середовищі, що не є неблагополучним (див. пункт 100 рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Мамчур проти України» [4]).

Такий алгоритм визначення «якнайкращих інтересів дитини» може бути корисним і в національному правозастосуванні і повинен бути врахований при вирішенні питань про відібрання дитини.

Поряд з цим в практиці касаційної інстанції є позиція відповідно до якої Верховний Суд в силу своїх повноважень, остаточно не вирішуючи спір, повернув справу на новий судовий розгляд та наголосив на тому, що суд першої інстанції дійшов передчасного висновку про наявність підстав для визначення місця проживання дитини з рідною тіткою, з якою проживала дитина після смерті матері [5].

В іншій справі касаційна інстанція повертаючи справу на новий апеляційний розгляд звернула увагу на те, що вирішуючи спір, апеляційний суд більшою частиною виходив із прав та інтересів батька дитини (які дійсно підлягають врахуванню і за загальним правилом є пріоритетними по відношенню до прав та інтересів інших родичів), однак не надав оцінки всім обставинам справи в сукупності у світлі забезпечення найкращих інтересів малолітньої дитини [6].

Тобто, ми можемо побачити, що найвища судова інстанція звертає увагу на «пріоритет інтересів батьків» в порівнянні з іншими родичами, але наголошує і на потребу з'ясування особливостей кожної ситуації в контексті «якнайкращих інтересів дитини», що відповідає і міжнародним стандартам по захисту прав дитини.

Також обговорюючи проблеми відібрання дитини ми хотіли б звернути увагу на справу, яка перебувала на розгляді в Європейському Суді з прав людини «Н.Ц. і інші проти Грузії» [7], висновки в якій можуть бути орієнтиром для національного правозастосувача і сприятимуть дієвому захисту прав дитини.

Європейський Суд з прав людини виділив такі важливі моменти:

- взаємне задоволення батьками та дитиною сумісного спілкування один з одним є основним елементом сімейного життя;
- обов'язок національних органів влади вживати заходів для сприяння возз'єднання не є абсолютним;
- поєднання батька з дитиною, яка деякий час проживала з іншими особами, може не відбутися негайно і може вимагати життя підготовчих заходів для цього; характер та ступінь такої підготовки залежатимуть від обставин кожного конкретного випадку;
- якщо контакт з батьком може загрожувати цим інтересам або заважати цим правам, національні органи влади повинні досягти справедливого балансу між ними;
- рішення про такий радикальний захід без розгляду належного перехідного періоду та підготовчих заходів, спрямованих на допомогу хлопцям та їх відстороненому батькові у відновленні стосунків, суперечили їхнім найкращим інтересам.

Таким чином ми побачимо, що відібрання дитини на користь батьків не завжди може відповідати її найкращим інтересам. При їх оцінці враховується строк проживання з іншими особами, ставлення самої дитини до батьків і психологічний вплив на випадок повернення до одного з батьків, встановлення перехідного періоду тощо, і важливо – співпраця зацікавлених осіб.

Література:

1. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення 27.09.2024).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 27.09.2024).
3. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Бронда проти Італії». URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-58194%22%7D> (дата звернення 27.09.2024).
4. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Мамчур проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a93#Text (дата звернення 27.09.2024).
5. Постанова Верховного Суду від 14 листопада 2018 року у справі № 299/941/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78044636> (дата звернення 27.09.2024).
6. Постанова Верховного Суду від 3 жовтня 2018 року у справі № 394/94/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77087860> (дата звернення 27.09.2024).

7. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Н.Ц. і інші проти Грузії». URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-160313%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-160313%22]}) (дата звернення 27.09.2024).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-39>

OPENING PROCEEDINGS IN AN ADMINISTRATIVE CASE: THE PROBLEM OF DETERMINING THE TYPE OF LEGAL ACT

ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У АДМІНІСТРАТИВНІЙ СПРАВІ: ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ВИДУ ПРАВОВОГО АКТУ

Roy O. V.

*Doctor of Philosophy in Law, Doctoral Student,
Lawyer, Assistant-consultant of the
People's Deputy of Ukraine,
consultant to the Committee of the
Verkhovna Rada of Ukraine
on issues of social policy and protection
of veterans' rights
Cherkassy, Ukraine*

Рой О. В.

*кандидат юридичних наук,
докторант,
адвокат, помічник-консультант
народного депутата України,
консультант Комітету Верховної
Ради України
з питань соціальної політики та
захисту прав ветеранів
м. Черкаси, Україна*

Українська модель державної влади передбачає поділ на законодавчу, виконавчу та судову, що створює систему стримування та противаги кожної із гілок. Тому, саме адміністративні суди покликані вирішувати спори у сфері публічно-правових відносин, у тому числі, щодо оскарження індивідуальних та нормативно-правових актів.

Аналіз чинного законодавства, судової практики та наукових поглядів щодо оскарження правових актів у порядку адміністративного судочинства дає змогу зробити висновки щодо виправлення процесуальних помилок.

Науковими дослідженнями в означеній сфері займалися такі юристи-практики та вчені-адміністративісти, як В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяк, Л.Є. Кисіль, І.Б. Коліушко, Т.О. Коломоєць, Л.М. Легін, О.М. Пасенюк, Ю.С. Педько, К.Ю. Пуданс-Шушлебін, Я.С. Ряченко, А.О. Селіванов, М.І. Смокович, В.П. Тимошук, С.І. Фесенко, Н.Є. Хлібороб та інші.

Відповідно до ст. 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів